

Антропологія кохання Інгеборґ Бахман («Воєнний щоденник» та «Книжка Франци»)

Юлія Ісапчук

кандидатка філологічних наук,
асистентка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича;
(Чернівці, вул. Коцюбинського, 2; 58002, Україна);
гостьова дослідниця Університету Індіани (США);
e-mail: y.isapchuk@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-7542-6100>

Розвідка присвячена дослідженню творчості австрійської письменниці Інгеборґ Бахман (1926-1973), що передбачає вивчення конкретних зразків фікційної та нефікційної літератури з використанням принципів літературознавчої антропології. Зокрема, у порівняльному ключі розглядаються «Воєнний щоденник» («Kriegstagebuch», 1944-1945) та незавершений роман «Книжка Франци» («Das Buch Franza», 1965-1966). Мета статті полягає в антропологічному аналізі культурної універсалії кохання, що базується на власному життєвому досвіді авторки та художньо переосмислюється в її текстах.

Акцентується роль британського солдата, віденського єврея-емігранта Джека Гамеша (Jack Hamesh, 1920-1987), для перепрочитання «Книжки Франци». Його образ втілено у фігурі лорда Персівала Глайда (Персі), капітана англійського війська, в якого закохується протагоністка роману Франца під час деокупації регіону Каринтії. Враховуються нотатки І. Бахман у формі щоденника та 11 листів юнака до неї, що демонструють почуття обох.

Наголошується на ключових аспектах художньої трансформації «першого» кохання письменниці до Дж. Гамеша з урахуванням часопросторового контексту зображених подій, що супроводжуються екзистенційними викликами для людини (завершення Другої світової війни). Літературний персонаж Персі узагальнює образ британських військових, з якими у той час спілкувалася письменниця, а також рецептивний потенціал його алюзійного антропоніма, що натякає на статус «псевдопарі». Окрім того, звернено увагу на ідеалізацію його фігури, що вказує на заміщення реального образу на металогічний із гіперболізацією прикметних рис прототипу, з метою посилення ефекту при зображенні перших романтичних стосунків І. Бахман.

Антропологічний вимір любові між чоловіком та жінкою засвідчує важливість фікційної та нефікційної літератур для художнього перепрочитання життєвого матеріалу, що репрезентує узагальнену бахманівську візію кохання.

Ключові слова: Інгеборґ Бахман, «Воєнний щоденник», «Книжка Франци», кохання, війна, літературознавча антропологія.

*Скажи мені, любове, бо не збагну сама:
Невже той жахний, короткий час,
що нам відміряно, сповняти лиші думками
й нічого лютого не знати ні на мить?
Що з тих думок, коли його немає?
І. Бахман, «Скажи мені, любове»¹*

Для творчості видатної австрійської авторки Інгеборґ Бахман (1926–1973) прикметне звертання до проблематики людських взаємин, жінок та чоловіків, які прагнуть гармонійних стосунків. Лейтмотив кохання наявний в її ліриці, зокрема, в емблематичному вірші «Скажи, мені любове» («Erklär mir Liebe», 1956), у знаковій радіо'есі про закохану пару «Добрий Бог Мангеттену» («Der gute Gott von Manhattan», 1958) або у романі-візитівці «Маліна» («Malina», 1971), який можна читати як любовний роман. Останній текст відкриває бахманівський прозовий цикл «Види смерті» («Todesarten»), куди належить незавершений роман «Книжка

Франци» («Das Buch Franza», 1965–1966), присвячений також пошуку істинного кохання.

Зазначимо, що «Книжка Франци» досить ґрунтовно вивчена у різних тематичних ракурсах (мовний, суспільно-історичний, культурологічний тощо) та за допомогою сучасних методологічних підходів (феміністична критика, постструктуралізм, постколоніалізм, теорія простору та ін.) [13, с. 77–78]. Проте, на наше переконання, не до кінця досліджений та актуальний погляд на цей незавершений роман із використанням оптики літературознавчої антропології, а саме аналізу

¹ Бахман І. Поезії. 3 книг «Відкладений час», «Закликання до Великої Ведмедиці» та циклу «Пісні під час втечі» / пер. з нім. П. Рихло. *Всесвіт*. 2008. Вип. 9–10. С. 55.

культурної універсалії кохання. З цією метою ми залучасмо до порівняння «Воєнний щоденник» («Kriegstagebuch», 1944–1945) І. Бахман, що, зважаючи на свою жанрову специфіку, наближений до нефікційної літератури і сприймається як беззаперечний документ для антропологів.

Антропологічний метод у літературознавстві застосовується з кінця ХХ ст. і ретельно осмислюється у працях зарубіжних (Ж. Дюран, В. Ізер, Е. Касперський, А. Коженіна, М. Замбріцька, Р. Нич, В. Рідель та ін.) та, частково, вітчизняних науковців (С. Бартіш, О. Галета, Г. Деркач, Я. Поліщук, Л. Тарнашинська тощо) [1; 3; 4; 5; 6; 14; 19]. Його затребуваність зумовлена тим, що почуття й саморефлексія людини у кризові моменти потребують нового «людиноцентричного» осмислення літературних текстів. Тому у своїй розвідці ми зосередимося на «офіційному» першому коханні І. Бахман, що припадає на період завершення Другої світової війни, та його художньому опрацюванні через 20 років. Адже людина з точки зору антропології сприймається як створіння, що прагне вибудувати власний фіктивний світ, переживаючи та трансформуючи дійсність, а також виявляючи здатність до репрезентації Всесвіту [1, с. 58; 5, с. 28–29; 6, с. 60].

Зауважимо, що свій невеличкий щоденник дівчина вела з вересня 1944 по червень 1945. Його зміст (умовно перша і друга частини) разом із листами й коментарем опубліковано лише у 2010 р. за редакцією Г. Гьоллера, одного з провідних бахманознавців. Цей документ (перша частина) демонструє самоусвідомлення авторкою свого положення, коли вона досить виразно артикулює несприйняття принципів тодішньої ідеологічної машини, що впливала на систему освіти. Тому риторичне заперечення «Ні, з дорослими неможливо вже більше розмовляти» (тут і далі переклад наш. – Ю.І.) [10, с. 15] резюмує внутрішній спротив І. Бахман. Дівчина робить відкриття, що покладатися може тільки на себе та свою мову (остання виступає способом ідентифікації) [17, с. 50–53]. Нагадаємо, що в цей момент, вона залишається сама в напівзруйнованому будинку у рідному місті Клагенфурт, що зазнає бомбардувань, поки матір із молодшими дітьми знаходять прихисток у батьківському будинку в селищі Оберфеллах.

«Це – найкраще літо мого життя, і навіть коли мені виповниться сто років, воно залишиться моєю найкращою весною та найкращим літом. Усі кажуть, до миру ще далеко, але для мене вже мир, мир!» [10, с. 23]. Так емоційно стверджує І. Бахман у другій частині свого щоденника, перебуваючи вже поза містом разом зі своєю сім'єю. Ця фраза виникла насамперед під впливом переживання першого кохання дівчини, з надією та вірою в оновлення післявоєнного світу.

Мова йде про Джека Гамеша (Jack Hamesh, 1920–1987), солдата британської армії, за походженням віденського єврея, якому після аншлюсу Австрії вдалося врятуватися від неминучої загибелі. З 24-річним юнаком, який виконував обов'язки перекладача, 18-літня І. Бахман познайомилася влітку 1945 р. у Гермагорі, невеликому містечку на півдні її рідної Каринтії. Зокрема, із другої частини «Воєнного щоденника» дізнаємося про історію розвитку їхніх романтичних взаємин. При знайомстві у бюро підрозділу контррозвідки 8-ї британської армії майбутня письменниця критично коментує зовнішність Дж. Гамеша «маленький і радше огидний, в окулярах, вільно розмовляє німецькою з віденським акцентом» [10, с. 16], порівнюючи його зі ще одним присутнім англійцем. Проте поступово первинна неприязнь переходить у спільну симпатію, переростаючи з дружби в юнацьке кохання та супроводжується розмовами про авторів, заборонених нацистами, й читанням філософських текстів. «Найбільше ми розмовляли про світогляд та історію» [10, с. 21] – так дівчина окреслює ці взаємини.

Що стосується тривалості їхніх стосунків, то можна з впевненістю стверджувати про термін до літа 1947 р., тобто вони спілкуються й після еміграції молодого чоловіка до Палестини. Принаймні про це свідчать 11 опублікованих листів Дж. Гамеша до І. Бахман. Очевидно, що зворотна кореспонденція з її боку також мала місце, проте самі листи, найімовірніше, не збереглися.

Аналогічно бракує інформації про батьків юнака. Відомо, що вони (Абрагам Мараш та Гені Хаміч) на період його вимушеного переселення до Англії вже померли. Воднораз вдалося простежити історію трансформації його імені. Так, спочатку припускали зміну з німецького варіанта Якоб П'ятий (Jakob Fünfer) на англо-гебраїський інваріант, про що свідчив поступовий перехід від Якоба до Джекі у листуванні з І. Бахман [10, с. 27–36]. Проте за деякий час в архіві єврейської громади австрійської столиці натрапили на документи, що підтверджували його справжню ідентифікацію. Тому зафіксовано ланцюжок модифікацій імені віденця Якоба Мараша (Хаміча) на британця Джека Гамеша та на майбутнього ізраїльтянина Якова Хаміша під час еміграції у 1946 р. до Палестини. Ці зміни демонструють прагнення до актуальної повоєнної ідентичності та інтеграції до нового соціуму, що йому вдалося [10, с. 106–109].

Зупинимося детальніше на переосмисленні реальної постаті Дж. Гамеша в художній образ, що втілено у фігурі Персівала Глайда з незавершеного роману «Книжка Франци». Так, Г. Гьоллер у післямові до «Воєнного щоденника» влучно позначає Дж. Гамеша «лакуною у тексті роману, а лорда Персівала Глайда – його точною контрафактурою» [10, с. 95], у такий спосіб акцентуючи рецептивний потенціал перепрочитання творчого доробку І. Бахман. Ми ж

спробуємо «олюднити» ставлення до художнього тексту як такого [5, с. 28–29], послуговуючись принципами літературознавчої антропології.

За фабулою незавершеного роману ретроспективно зображується зародження й розвиток короткотривалих стосунків юної протагоністки Франциски Раннер (Франца) і молодого британського офіцера Персівала Глайда (Персі). У свідомості дівчини-підлітка він виступає символом довгоочікуваного миру та першого кохання: «і сір, і мир, цей король і перший чоловік у її житті» [9, с. 181]. Разом з юнаком описується майже ідилічна картина входження британських солдат до напівфіктивного каринтійського селища Галіці(є)н (Galicien) (див. дет. про різнотлумачення назви цього топоніма [13, с. 78–79]). Підкреслимо антропологічну нестабільність історичного контексту того проміжку часу, позаяк це був період після вищезгаданих бомбардувань австрійських земель західними союзниками, чуток про безчинства з боку партизанів під проводом Тіто, усташів та російських військ Власова у зазначеному регіоні. У такий спосіб І. Бахман підтверджує свою тезу про сприйняття приватної історії через світову історію. Коли «село вимерло і належало їй одній, тільки для очікування у диві і на диво» [9, с. 176], Франца постає тут не просто посередником між мешканцями свого селища та іноземними військовими, а корелює із цим часопростором, виступає його уособленням. Дівчина намагається налагодити з ними контакт, спершу несміливо, підбираючи належні слова англійською, і коли втретє промовляє «Сір!», то її помічає капітан Персі. За германістом А. Гапкемайером, протагоністка роману зустрічає у вбивчій реальності протилежну картину, чому сприяє її уявний та спроектований у мові світ, вільний від конвенціонального, де свобода – основний її закон [11, с. 50–51].

Якщо у щоденнику письменниці називає цей період найкращим літом свого життя, то у «Книжці Франци» ця фраза трансформується у найкращу весну, додатково відтіняючи значення закінчення довготривалої війни. Так, український дослідник Т. Гаврилів вбачає в дитинстві кінця війни потрібну надію – юність, весну, любов і наголошує: «весна – блискучий результат інтерференції реальної історії весни сорок п'ятого з весною-як-віком і весною-як-станом» [2, с. 255]. До речі, він додає до образу Персівала Глайда казкове тлумачення, називаючи його «добрим принцом» [2, с. 267, 408]. Для феміністичної критики кінець війни для Франци – це символ невинної любові [12, с. 81], відповідно епізод, пов'язаний із найкращою весною героїні, вважається єдиним світлим моментом у цілому романі [15, с. 233] і перегукується з концептом «прекрасного» у творчості авторки [18, с. 55–59].

Фактично протилежної точки зору дотримується літературознавиця М. Альбрехт, аналізуючи «Книжку Франци» у руслі теорії постколоніалізму. Дослідниця приходить до висновку, що юна дівчина не сама вигадує колоніальну прафікцію еротичної зустрічі між європейцем та корінним жителем. Натомість вона послуговується скарбницею колективних фантазій, що, подібно до заповіту колоніальної історії, належить до невід'ємної складової західноєвропейського суспільства, та показує наскільки закорінені такий спосіб переживання та мислення для людини [7, с. 177–178]. Водночас, на нашу думку, антропологічний вимір кохання І. Бахман поєднує в собі архетипи колективної свідомості з традиційною позицією жертви війни та вродженого інстинкту людини до продовження життя з вірою в казкову утопію у післявоєнному світі.

На відміну від свого реального прототипу, літературний персонаж Персівала Глайда презентований в образі довгов'язого аристократа з Лондона, який відрізняється вишуканою поведінкою від решти солдат. Значимо, що в цілому Персі узагальнює образ британських військових, з якими товаришувала тоді І. Бахман, на користь чого свідчать її нотатки у щоденнику. Його можна порівняти з багатим, худорлявим та високим Бобом з оксфордською освітою, з дещо зверхньою манерою спілкування серед решти компанійських колег (Артура та Білла). Доречно також пригадати подругу авторки Лізль, у планах майбутнього лікаря, яка закохана у зарозумілого Боба і мріє про шлюб із ним. Г. Гьоллер переконаний, що на основі цих справжніх взаємин І. Бахман намагається подати елегантну літературну конструкцію стосунків Франци з Персі [10, с. 94], надавши більшій привабливості непримітному зовні Дж. Гамешу для ідеалізації їхньої псевдопари. У такий спосіб посилюється сприйняття кохання як культурної універсалії людини, яка часто заміщує реальний образ на металогічний образ із гіперболізацією або типізацією прикметних рис, зокрема у художніх текстах.

Принагідно зауважимо, що подібний письменницький прийом І. Бахман використовує у своїх «Листах до Феліціана» («Briefe an Felician», 1945–1946). Вони являють собою послання елегантного характеру, сповнені романтичними мотивами тужливої жіночої любові та пошуків подолання роздвоєності й гармонізації власного Я, яке прагне звільнитися від умовностей зовнішнього світу [8]. У порівнянні з більш зрілими текстами авторки, фіксуємо утопічний образ кохання, що не в останню чергу пов'язано з віком І. Бахман та її тодішнім досвідом. Вважається, що в основі цього «одностороннього епістолярію» лежать передовсім платонічні почуття до її першого ментора – австрійського письменника Йозефа Перконіга (1890–1959), та стосунки з Дж. Гамешом [16, с. 62–67]. Спільним в обох випадках є

переосмислення життєвого матеріалу у формі ідеалізації художніх персонажів, які презентують узагальнену бахманівську візію любові до чоловіка.

Як і у реальному житті, так і на сторінках «Книжки Франци», ні письменниця, ні протагоністка роману не можуть поєднати свої долі з коханими. Позаяк останні назавжди або вирушають до Палестини (Дж. Гамеш), або повертаються до Лондона (Персі). Ймовірно, у випадку з авторкою на заваді стали й історично-соціальні та світоглядні перешкоди (після)воєнного австрійського суспільства, позаяк у щоденнику міститься пряма вказівка на тодішнє упередження з боку родичів І. Бахман, їхнє невдоволення тим, що «вона ходить із євреєм» [10, с. 22]. Очевидно, на підсвідомому рівні це виключало союз доньки кривдника (нацистське минуле її батька) із сином його жертви (єврейське походження юнака). Примітно, що аналогічні обставини вплинуть на розвиток стосунків зі знаменитим німецькомовним поетом Паулем Целаном (1920–1970). Зокрема, германістка А. Штоль вважає, що прірву між батьком та ним у колі сім'ї письменниці так і не було остаточно подолано [17, с. 66]. Водночас у листі від 1.02.1946 р. Дж. Гамеша до І. Бахман молодий чоловік, міркуючи про ці взаємини, вказує на важливість цього досвіду як доказ того, що їхні народи об'єднує шлях любові та порозуміння [10, с. 52]. Бачимо важливість антропологічного тла для розуміння втілення людських почуттів у літературі.

Що стосується гіпотетичного спільного майбутнього Франци з капітаном Персі, то в тексті з самого початку містяться натяки на безперспективність цих взаємин. Іманентно на це вказує вибір авторкою персонажа з антропонімом Персівал Глайд, що є алюзією на один із найвідоміших вікторіанських романів англійського письменника Вілкі Коллінза «Жінка у білому» («The Woman in White», 1860), де ця фігура виступає підступним персонажем особливо по відношенню до жінок [15, с. 223–232]. До того ж окремі моменти оповідної структури тексту (епізод з молодою віденською лікаркою Сюзане Затнер, коли Франца помічає зародження взаємних почуттів між нею та Персі, терміновий від'їзд капітана до Англії та інтуїтивні відчуття розлуки з ним назавжди) підтверджують первинні здогадки про швидке завершення перших романтичних взаємин дівчини.

Варто зауважити, що авторка описує Францу та Персі з наративної позиції протагоністки роману, яка є ще 15-річною тинейджеркою. Вірогідно, й тому британський офіцер

поводиться досить стримано, ставлячись до неї як до дитини-підлітка, і називає дивною дівчиною. Апогеєм цих взаємин є момент прощання, що супроводжується короткими, фактично цнотливими поцілункам, першими в житті Франци, які вона називає «англійськими». Згодом її чоловік-психіатр Лео Йордан позначить їх «янгольськими поцілунками» на основі гри слів (пор. нім. «englisch» та «angelisch») [9, с. 185–187]. На нашу думку, цей епізод перегукується зі згадкою з «Воєнного щоденника» про те, як Дж. Гамеш цілує руку І. Бахман. Подібно до Франци, тут також мовиться про перший досвід, що супроводжується сильним емоційним піднесенням і бажанням зберегти цей доторк назавжди.

Повертаючись до художнього бачення довершення юнацьких романтичних стосунків авторки з Дж. Гамешем, звернемо увагу на випадкову зустріч більш ніж через 15 років уже одруженої віденки Франци Йордан з елегантним лордом Персівалем Глайдом. На відміну від колишнього капітана, протагоністка роману одразу ж впізнає його в цивільній формі під час лікарського конгресу в Лондоні. Між ними відбувається нетривала світська розмова, в яку втручається одна з присутніх дам. Доросла Франца розуміє марність зусиль для втілення у життя юнацьких мрій про істинне кохання, тому що «це був надто довгий шлях від миру у самісіньку середину миру, і всередині миру неможливо більше нічого вдіяти» [9, с. 190], а також досвід проблематичних стосунків з чоловіками (включаючи її травматичний шлюб). Можливо, у такий спосіб І. Бахман посилює трагічну тональність незавершеного роману і спрямованість усього циклу «Види смерті», що підважує кохання як антропологічну універсалію культури та адекватні взаємини на рівні «жінка та чоловік».

Отже, антропологічне порівняння «Військового щоденника» з «Книжкою Франци» виявило авторське бачення культурної універсалії кохання. І. Бахман, послуговуючись власним досвідом та художніми прийомами, переосмислює свої стосунки з Дж. Гамешем у формі романного епізоду. Письменниця свідомо посилює художній образ «першого» кохання в часопросторовому контексті екзистенційних викликів (завершення війни як переломний момент у житті людини та країни). Алюзійний антропонім Персівал Глайд належно скеровує читацьку рецепцію романтичних стосунків у романі, що приречені на швидке завершення. Антропологічний зріз любові між чоловіком та жінкою засвідчує важливість фікційної та нефікційної літератур, що взаємодоповнюються й оприявнюють модифікацію художнього втілення кохання.

Список використаної літератури

1. Бартиш С., Деркач Г. Теоретичні засади антропологічного підходу в літературознавстві. *Studia Methodologica*, 2024. Вип. 57. С. 51–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2024-57-5>
2. Гаврилів Т. Форма і фігура. Ідентичність у художньому просторі: монографія. Львів: ВНТЛ - Класика, 2009. 480 с.
3. Галета О. Екс-центричне літературознавство: від теорії літератури до літературної антропології. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*. 2014. Вип. 60. Ч. 2. С. 46–58.
4. Замбржицька М. Антропологія літератури в польському літературознавстві. *Питання літературознавства*. 2013. Вип. 87. С. 88–96.
5. Поліщук Я. Антропологічна перспектива в літературознавстві. *Філологічні семінари*. 2013. Вип. 16. С. 26–31.
6. Тарнашинська Л. Літературознавча антропологія: новий методологічний проект у дзеркалі філософських аналогій. *Слово і час*. № 5. 2009. С. 48–61.
7. Albrecht M. «Sire, this village is yours». Ingeborg Bachmanns Romanfragment Das Buch Franza aus postkolonialer Sicht. *Ingeborg Bachmann / a cura di Robert Pichl e Barbara Agnese*. Roma: Donzelli, 2004. S. 167–178.
8. Bachmann I., Bischof P. Briefe an Felician. München: Piperverl., 1991. 49 S.
9. Bachmann I. Das Buch Franza / [Hrsg. Monika Albrecht, Dirk Göttsche, Robert Pichl]. «Todesarten»-Projekt: Kritische Ausgabe in 4 Bd. (Bd. 2). München; Zürich: Piper-Verl., 1995. 502 S.
10. Bachmann I. Kriegstagebuch. Mit Briefen von Jack Hamesh an Ingeborg Bachmann / [Hrsg. und mit einem Nachwort von Hans Höller]. Berlin: Suhrkamp Verl., 2011. 112 S.
11. Napkemeyer A. Die Sprachthematik in der Prosa Ingeborg Bachmanns: Todesarten und Sprachformen. Frankfurt am Main; Bern: Langverl., 1982. 123 S.
12. Ingeborg Bachmann / [Hrsg. von Heinz Ludwig Arnold]. München: Ed. Text + Kritik, 1984. 217 S.
13. Isaptschuk Ju. Ingeborg Bachmanns «Das Buch Franza»: Rekonstruktion der örtlichen Topoi. *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Studia Germanistica*. 2024. № 34. S. 59–70. DOI: doi.org/10.15452/StudiaGermanistica.2024.34.0005.
14. Iser W. The Fictive and Imaginary: Charting Literary Anthropology. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 1993. 347 p.
15. Lennox S. Cemetery of the Murdered Daughters: Feminism, History, and Ingeborg Bachmann. Amherst: University of Massachusetts Press, 2006. 387 p.
16. Schaunig R. «... wie auf wunden Füßen» Ingeborg Bachmanns frühe Jahre Klagenfurt / Celovec: Verl. Johannes Heyn, 2014. 256 S.
17. Stoll A. Ingeborg Bachmann: der dunkle Glanz der Freiheit. Die Biographie. München: C. Bertelsmann Verl., 2013. 381 S.
18. Užukauskaitė L. Das Schöne im Werk Ingeborg Bachmanns: zur Aktualität einer zentralen ästhetischen Kategorie nach 1945. Heidelberg: Universitätsverl. Winter, 2021. 288 S.
19. Wahrnehmen und Handeln: Perspektiven einer Literaturanthropologie / [Hrsg. von Wolfgang Braungart, Klaus Ridder, Friedmar Apel]. Bielefeld: Aisthesis Verl., 2004. 368 S.

Надійшла до редакції 15 вересня 2024 р.

Прийнята до друку 15 жовтня 2024 р.

References

1. Bartish, S., Derkach, H. (2024). Theoretical basis of the anthropological approach in literary studies. *Studia methodologica*, No. 57, 51–60. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-1222.2024-57-5> [in Ukrainian].
2. Havryliv, T. (2009). *Shape and Figure. Identity of Artistic Space*. Lviv: VNTL-Classic. 480 p. [in Ukrainian].
3. Haleta, O. (2014). Eccentric literary criticism: from theory of literature to literary anthropology. *Visnyk of the Lviv University. Series Philology*. Vol. 60 (2), 46–58.
4. Zambrzycka, M. (2013). Anthropology of literature in the Polish literary studies. *Problems of Literary Criticism*. No. 87, 88–96 [in Ukrainian].
5. Polishhuk, Y. (2013). Anthropological perspective in literary studies. *Philological seminars*. No. 16, 26–31 [in Ukrainian].
6. Tamashynska, L. (2009). Literary anthropology: a new methodological project in the mirror of philosophical analogies. *World and time*. No. 5, 48–62 [in Ukrainian].
7. Albrecht, M. (2004). «Sire, this village is yours». Ingeborg Bachmann's novel fragment The Book of Franza from a postcolonial perspective. *Ingeborg Bachmann / Ed. by Robert Pichl and Barbara Agnese*. Rome: Donzelli, 167–178. [in German].
8. Bachmann, I., Bischof, P. (1991). *Letters to Felician*. Munich: Piper Publ., 49 p. [in German].
9. Bachmann, I. (1995). The Book of Franza / [Ed. by Monika Albrecht, Dirk Göttsche, Robert Pichl]. *The «Ways of Dying» Project: Critical Edition in 4 Vol. (Vol. 2)*. Munich; Zürich: Piper Publ., 502 p. [in German].
10. Bachmann, I. (2011). *War Diary: With Letters from Jack Hamesh to Ingeborg Bachmann* / [Ed. and with an afterword by Hans Höller]. Berlin: Suhrkamp Publ. 112 p. [in German].
11. Napkemeyer, A. (1984). *The language topic in Ingeborg Bachmann's prose: types of death and language forms*. Frankfurt am Main; Bern: Lang Publ., 123 p. [in German].

12. (1984). *Ingeborg Bachmann* / [Ed. by Heinz Ludwig Arnold]. Munich: Ed. Text + Kritik, 217 p. [in German].
13. Isaptschuk, Ju. (2024). Ingeborg Bachmann's «The Book of Franza»: Reconstruction of Local Topoi. *Acta Facultatis Philosophicae Universitatis Ostraviensis. Studia Germanistica*. No 34. 77–88. DOI: doi.org/10.15452/StudiaGermanistica.2024.34.0005 [in German].
14. Iser, W. (1993). *The Fictive and Imaginary: Charting Literary Anthropology*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 347 p. [in English].
15. Lennox, S. (2006). *Cemetery of the Murdered Daughters: Feminism, History, and Ingeborg Bachmann*. Amherst: University of Massachusetts Press, 387 p. [in English].
16. Schaunig, R. (2014). «... as if on sore feet» *Ingeborg Bachmann's early years*. Klagenfurt / Celovec: Johannes Heyn Publ., 256 p. [in German].
17. Stoll, A. (2013). *Ingeborg Bachmann: the dark glow of freedom. The biography*. Munich: C. Bertelsmann Publ., 381 p. [in German].
18. Užkauskaitė, L. (2021). *The beautiful in Ingeborg Bachmann's work: on the topicality of a central aesthetic category after 1945*. Heidelberg: University Publ. Winter, 288 p. [in German].
19. (2004). *Perception and action: perspectives of a literary anthropology* / [Ed. by Wolfgang Braungart, Klaus Ridder, Friedmar Apel]. Bielefeld: Aisthesis Publ., 368 p. [in German].

Submitted September 15, 2024.

Accepted October 15, 2024.

Yulia Isapchuk, Candidate of Philological Sciences (Ph. D.), Assistant Professor, Department of World Literature and Theory of Literature, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University (2 Kotsybinskyj Str., Chernivtsi, 58002, Ukraine), Nonresidential Visiting Scholar, Indiana University (USA); e-mail: y.isapchuk@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0001-7542-6100>

The Anthropology of Love by Ingeborg Bachmann (“War Diary” and “The Book of Franza”)

The article is dedicated to the study of the work of the Austrian writer Ingeborg Bachmann (1926-1973), which involves the investigation of specific examples of fictional and non-fictional literature using the principles of literary anthropology. In particular, the «War Diary» («Kriegstagebuch», 1944-1945) and the unfinished novel «The Book of Franza» («Das Buch Franza», 1965-1966) are considered comparatively. The purpose of the article is an anthropological analysis of the cultural universality of love, which is based on the author's own life experience and is artistically reinterpreted in her texts.

The role of the British soldier, the Viennese Jewish émigré Jack Hamesh (1920-1987) is emphasized in rereading «The Book of Franza». His image is embodied in the figure of Lord Percival Glyde (Percy), a captain of the English army, with whom the protagonist of Franza's novel falls in love during the deoccupation of the Carinthia region. I. Bachmann's notes in the form of a diary and 11 letters from the young man to her demonstrate the feelings of both.

The main aspects of the artistic transformation of the writer's «first» love for J. Hamesh are emphasized, considering the time-space context of the depicted events, which are accompanied by existential challenges for a person (the end of the Second World War). The literary character Percy summarizes the image of the British military, with whom the writer communicated at the time, and the receptive potential of his allusive anthroponym, which hints at the status of the «pseudo-couple». In addition, attention is paid to the idealization of his figure, which indicates the replacement of the real image with the metalogical one with hyperbolization of the characteristic features of the prototype, to enhance the effect in depicting the first romantic relationship of I. Bachmann.

The anthropological dimension of love between a man and a woman shows the importance of fictional and non-fictional literature for the artistic rereading of life experience, representing a generalized vision of love by I. Bachmann.

Key words: Ingeborg Bachmann, «War Diary», «The Book of Franza», love, war, literary anthropology.
